

DISPUTA

1 8 4 8 É S M I

Olajos Mihály nyílt levelét olvasva a Híd legutóbbi számában, szinte önkéntelenül is felmerült bennem néhány kérdés. Később az anyagot jobban áttanulmányozva, mindinkább elhatalmasodott a gondolat, hogy a felvetett problémát tovább kell fűzni. Nemcsak azért, mivel „... igazán ideje megtörni ezt a terméketlen csendet”. Talán azért sem, mintha az ellenkezőjét akarnám bizonyítani annak: „hogy kulturálisaink magatartásában még mindig csak ritka vendég az egyenes, szabad vélemény-nyilvánítás”. Még az sem kényszerítette volna talán kezembe a tollat, hogy 1848 és 1849 eseményeinek kiértékelésére is történt felhívás, mert úgy tartom, hogy az 1848-as események már fel vannak mérve, nemcsak európai viszonylatban, de meglehetősen világos álláspontunk van a magyar szabadságharc és forradalom jellegéről általában és egyes mozzanataiban külön-külön is (függetlenül attól, hogy egyesek ezen vagy azon indítók, ilyen vagy olyan nézet és eszmei beállítottság miatt esetleg a dolgokat másként értelmezik és magyarázzák.

Talán a módszer, az eljárás, ahogyan a levél írója a kérdést felveti, majd feldolgozni igyekszik, az, ami mindenek előtt szembevetünk.

A kérdések csoportosítása a levélben így fest:

„1. Ünnepejünk-e vagy ne ünnepejünk március 15-ét?

2. Hogyan értékeljük 1848 és 1849 eseményeit?

3. Mely irányadó szempontokra ügyeljünk a magyarok, szerbek, horvátok stb. történelmének taglalása során?”

Már maga az a tény, hogy „az ünnepejünk-e, vagy sem” kérdés foglalta el az első helyet, jórészt eldöntötte azt is, hogy Olajos következtetéseiben hová fog kilyukadni. Egyesek esetleg majd azt mondják, hogy ez formai kérdés. Felületesen szemlélve, talán igen. A kérdés ilyen feltevése azonban azt vonja maga után, ami az említett levélben is megtörtént, hogy tétele igazolására (ünnepelni kell!) 1848 eseménykomplexumából a cél érdekét szolgáló anyagot részletezi, míg a többin egy-két odavetett mondattal, vagy nagyon is általános megállapítással, tovább siklik.

Hát módszer ez? Helyesebben: A történelmi tények és események felhasználásának tudományos marxista módszere ez?

Nem. Már egyeoldalúsága miatt sem lehet az.

Nem lenne sokkal észszerűbb, természetesebb az, ha az első helyre ültetett „ünnepejünk-e, vagy sem” az utolsó helyet foglalná el. Hiszen erre a kérdésre csak a másik két kérdés elemzése, — de tárgyilagos elemzése — után lehet választ adni. Viszont, úgy látszik, Olajos meg akarta előzni az ilyen elemzés végső eredményét és a cél szentesíti az eszközt (ezesetben a módszert) jelszóval előre állást foglalt és állásfoglalása igazolására a 1848-as problematika komplexumából ki-kiragadott, sőt néha túlszínezett egyes mozzanatokot és alakokat (például Petőfit).

Ezért helytelen már a kérdés ilyenformájú felvetése is. Ezért nem juthatott más megállapításra egy ilyen meghatározott érdekeknek alárendelt fejtegetés sem.

Nem lenne semmi értelme sem most nagyképüsködni és valamilyen visz-

szavonhatalatlan megállapításokra hivatkozni, de ma még (és amíg történelmi igazságot keresünk, addig mindig) a történelmi tanulmányoknak is megvannak az elemi, dialektikus, logikus következményei. Hogy egyetemes, általános ítéletet alkossunk, ahhoz a részleges ítéletek egész sorára van szükségünk.

Viszont az is igaz, ahhoz „hogya a részleteket felismerjük, ki kell őket emelnünk, természeti, vagy történelmi összefüggésük és mivoltuk, különleges okaik és hatásaik stb. szerint mindegyiküket külön-külön kell vizsgálat alá vennünk” (Engels).

Ez így rendjén is van. Csak még egyet kell hozzá tenni. Azt, hogy minden fogalom, ítélet, vagy következtetés alapjaiban az egyetemes, részleges és különös, kölcsönös, dialektikus kapcsolatát kell feltárni.

Nos, itt van számunkra úgylátszik még mindig a legnagyobb nehézség. Az egyetemes és a részleges, vagy a különös összefüggéseinek más-más sokszor önkényes értelmezése vezet a különböző nézetekhez és felfogásokhoz 48 kérdésében is.

Hogya ez így van, mi sem igazolja jobban, minthogya történéseink (a marxistákra gondolok itt, nem pedig a szerb vagy magyar kispolgári tévelygőkre), de közéleti munkásaink véleménye is megegyezik a magyar szabadságharc és forradalom általános értékelésében. Ezt mondhatjuk a részletkérdések legnagyobb részére is. És mégis ellenvéleményekre találunk. Ha ehhez hozzáadjuk a tények egyoldalú suta vagy önkényesen kiragadott felhasználását (még ha azok a tények mint relatív igazságok valóban történelmileg helytállóak is), akkor a tévelygés vagy tévedés elkerülhetetlen.

Vegyük például az említett nyílt levél tételét a szabadságharcról és a forradalomról.

Fel lehet-e egyáltalán úgy tenni a kérdést, hogya szabadságharc volt-e vagy társadalmi forradalom?

Nem. Ez világos. Erre sem Farkasnak, sem Olajosnak joga nincsen. A kérdést ennyire leegyszerűsíteni nem lehet.

De vajjon a magyar 48 szabadságharcos jellegének bizonyítására elegendő-e felhozni, hogya: „Nem vívták-e meg a magyar csapatok a csaták egész sorát, vagy az egész tavaszi hadjáratot az osztrák hadsereg ellen, illetőleg az őszit, a bécsi udvar szolgálatában betört Jellásich csapatai ellen? De igen! És történt trónfosztás is...”

Nem. Ez is világos. Még akkor sem elegendő, ha odairjuk mellé, hogya „... Idegen, cári orosz kozák csapatok...” — fojtották vérbe és hogya „a magyar nemesség nemzeti mozgalmának a délszlávokkal szemben sovíniszta volt az álláspontja” — függetlenül attól, hogya az így kiragadott mozzanatok történelmileg mind helytállóak. „Ne idealizáljuk a magyar nép történelmét, ne becsüljük jelentőségüknél nagyobbra, fejlődést előbbrevívő eseményeit, lássuk meg bennük a hibákat, sőt bűnöket is — *de ne is szakítsuk, vagdaljuk le részeit* (kiemelte V. L.), ne becsüljük le és ne homályosítsuk benne a haladó erők nagy történelmi tetteinek értékét” — írja Olajos, levele 3. fejezetében, amit mi teljes egészében magunkévá teszünk, sőt ezt tartjuk a felvetett tárgykör (és minden más kérdés) egyedüli becsületes taglalásának.

A hősiesség, az önfeláldozás, a hazaszeretet megnyilvánulásának gyönyörű példáit jegyezhetnénk oda, nemcsak a tavaszi hadjáratot említő sorok után, de a magyar honvédség toborzásának történetéhez is. (Említsük csak Cegléd, vagy a Württemberg huszárok egy századának szökését Galiciából). Végeredményben a százezernyi honvédsereg nem lehetett csak úgy minden eszmény nélkül zászlók alá toborozni.

A kor viszonyaihoz képest tényleg haladó jelszavakat idézhetnénk, akár a „Március 15”-éből, akár a „Munkások újságá”-ból. Mindezek tények, amelyek megkapták méltó helyüket a történelem lapjain, amit Farkas sem vont kétségbe habár ő inkább az osztályerőket akarta felmérni, (ahol nem emelte ki a nemesség és parasztság osztályharcát) nem annak szabadságharcos jellegét.

De vajjon ez minden? Elmondtuk-e minden levágás vagy csonkítás nélkül mindazt, ami annyira jellemző az egész 48-ra.

„A te módodra kell-e eljárniok a marxistáknak, vagy minden csonkítás nélkül megállapítani a dolgokat, úgy ahogy történtek...” (Igaz, hogy ezt Farkasnak szánta Olajos, amire volt is alapja, de úgyhiszem, mi is ugyanolyan joggal visszaszármazhatjuk ezt szerzőjére).

Csupán az igazság kedvéért a szabadságharc kérdéséhez hozzá kell még adni néhány „csekélységet”.

A nemzeti egység megteremtésén a vármegyei nemesség fáradozik, ami már magában véve is korlátozta tömeges bázisát. Hogy miért? Nemcsak nemzetiségi politikája miatt, hanem azért is, mert a forradalmi, szociális nézeteket nagyon lagymatagon váltották valóra. a jobbágyfelszabadítás távolról sem elégítette ki a parasztság óriási tömegeit (itt mindenekelőtt a zsellérekre gondolok), de számtalan más kérdést is orvosolatlanul hagyott, akárhogy is erőlködött a „Március 15” köré csoportosult baloldal.

Vagy nem Batthyány gróf (persze semmiesetre sem Kossuth nélkül) veszi üldözőbe a radikálisabb intézkedések híveit, az egész baloldalon. (Hogy ne soroljuk itt most fel Petőfi, Táncsics, stb. üldözését, a földosztó parasztok szétkergetését stb. stb.)

Ha történetesen az események folyamán ez a forradalmi balszárny a kezébe tudta volna ragadni a hatalmat, és az események élére áll, a szociális program megvalósításában — mint ahogyan mondjuk az a francia forradalomban történt — Kossuthék ilyen magatartását az igazán forradalmi elemekkel szemben egyszerűen csak regisztrálnák. Mivel azonban, ez — kisebb-nagyobb hullámzással — uralkodó álláspont volt végig, nekünk ezzel komolyan számolnunk kell, ha nem akarjuk az eseményeket megcsonkítani.

Ez lazította a parasztsággal az adott körülmények között annyira szükséges kapcsolatot. Különösen 48 őszén érezhető ez, amikor a főváros elszakad legforradalmibb tömegbázisától, a „pesti néptől”.

Egyrészt a nem eléggé következetes forradalmi politika a parasztság zömével szemben, másrészt a munkások kirekesztése az általános népjogokból — bármilyen kis számban vannak is — (a céhrendszer Klauzál-féle félmegoldása, választójogkorlátozás, sajtótörvény stb.) az amúgyis szűk nemzeti egység sorait meglazította. A nyugtalanság érzetének felkeltéséhez, a nemzet ellenállási erejének szétzilálásához persze nagymértékben hozzájárult, a főnemesség és főpapság kifejezetten ellenséges magatartása mellett, a békepárt, a fontolva haladók megalkuvásra kész magatartása is. (A törvényesség tisztelete!)

Ne is említsük itt most a nemzetiségekkel szembeni viszonyt, sőt ezen túl az egyes nemzeteket leigázó szándékot sem — tengerre magyar, adja ki a jelszót Kossuth, hogy utat törjön a magyar gabonának a világpiacra. (Hogy kik voltak azok a gabonatermelők, akiknek gabonafeleslegük volt, az úgyhiszem világos.)

Ne elemezzük külön, csak állapítsuk meg politikailag, mennyire érzéketlenek vagyunk mi ma a költő iránt, amikor azt mondja: „A Kárpátoktól le az Aldunáig egy bőszen üvöltés egy vad zivatar. Szétszórt hajával, véres homlokával áll a viharban maga a magyar”. Mily édesdeden el tudja magát ringatni.

az álmok szárnyán, egy ilyen „gyönyörű mondáson” még ma is a mi szent-
isváni ízü derék magyar nyárspolgárunk. Mert hát abban a borzalmas ziva-
tarban (amelyet a nemzeti romantika már úgy kiszínezett) egyedül maradt a
magyar. Hogy azért maradt egyedül, mert csak röviddel azelőtt hagyta cser-
ben a kicsit magyar ügyért is fellázadt bécsi forradalmárokat hősi harcukban,
hogy következetlenségével eltaszította magától a délszlávokat, az persze ilyen-
kor egy ilyen — „derék polgárnak” nem jut eszébe.

Persze az itt felsoroltaktól (és a meg nem említettektől) függetlenül le-
szögezhetjük, hogy a forradalom ilyen minimális programja is harcba tudta
lendíteni a magyar népet, jórészt a meggyűlölt osztrák reakció elleni szabad-
ságharcra és talán a horvátok elleni önvédelemre. Csakhogy éppen a minimális
szociális, program, a rossz nemzetiségi politika ezt a nemzeti ellenállást szét-
forgácsolta. Nem véletlen és egyedülálló az, amit Táncsics veszprémi levele-
zője ír, amikor azt mondja: „De nálunk azt mondja s szegénység: miért adjam
én oda 19 esztendő fiamat katonának, hiszen nekem semmim sincs. Mit vé-
delmezzem az én fiam. A kutyabőrösök búzaföldjeit? Menjen a kutyabőrös
katonának, védelmezzem földjeit... De hol a föld, melyen én mint a honmeg-
tartó testületnek tagja önmagamat és eddig rongyosan növelhetett család-
mat táplálom?”

Vagy amit a nagykeresztesiek kérdeznek szintén Táncsictól: „Írja meg
kend nekünk, hogy a kivívandó szabadság után lehet-e reményünk földünk
visszkapásához? Mert akkor megvívunk ha kell magával a pokollal is”. (Bő-
lőni: Hallja kend, Táncsics.)

S mintha csak nekik szólna Tar Károly felszólalása a Házban, amikor a
hűbéri törvényjavaslat újratárgyalása ellen szólva mondja: „Várjuk hát be a
háború végét s akkor adjunk annak, aki a hazáért becsülettel harcolt... Ne
bántuk a hűbért.” (Vajjon csak taktikai hiba volt ez? Hát persze, hogy nem.)

Természetesen bizonyosfokú megértéssel kell lennünk Magyarország ak-
kori társadalmi osztályhelyezete iránt. A mult történelmi eseményeit nem is le-
hetne csak a mai erőviszonyok szemszögéből elemezni, mert annak az időszak-
nak is megvoltak a sajátosságai. Annyit azonban megengedhetünk magunk-
nak, sőt ha a történelmi mult (ezesetben 1848) eseményét nem akarjuk elszige-
telní az utána következőktől, akkor más eljárást nem is választhatunk, mint-
hogy összevetjük a társadalmi fejlődés mai fokán kialakult termelési visz-
nyokkal (ami a mai társadalom osztály-erőviszonyait tükrözi vissza).

Ha ez indokolt és mint módszeres eljárás igazolt, akkor nyíltan meg kell
mondani, hogy 48 minimális szociális programja után volt már 1919 is, sőt
nem utolsó sorban Jugoszlávia népeinek népi forradalma is.

Vajjon ki merne közülünk ma kiállni az 1848-ban kisémmizett magyar
szellér unokája elé és elhallgatva az 1946-os agrárreformot az 1953-as kötelező
földfelvásárlást a gazdagparasztoktól, a kis és középparasztok szabad társula-
tának tág lehetőségeit az egyén és a társadalom előrehaladása érdekében és
mindettől függetlenül a magyar paraszt nemzeti hősiességéről mesélni a sza-
badságharc folyamán. 1848 programjában tényleg ott szerepel a jobbágyfel-
szabadítás (amit semmiesetre sem szabad elhallgatni), mégha mindjárt nagyon
felemásan oldják is meg. De hát vajjon probléma-e ez nálunk ma? Van-e ma
nálunk parasztkérdés ilyen formában? Hát persze, hogy nincsen. A népfelsza-
badító harcok idején a magyar dolgozók, mindenekelőtt a parasztok mozgósí-
tására még fel lehetett volna használni, de ma már nem időszerű.

Eljutottunk tehát a kérdéshez: el lehet-e egy népnek (ezesetben a jugoszlá-
viai magyarságnak) zárkózni és a több mint száz esztendővel ezelőtti dicső na-

pokon rágódni egy az akkori viszonyokat már nemcsak jelszavaiban, de tetteiben messze túlnőtt társadalmi viszonyok közepette, még akkor is, ha mindjárt felsoroljuk egy ilyen ünnepi megemlékezésen a magyar szabadságharc összes hibáit és bűneit.

Hogy okulni lehet belőle, az biztos. De vajjon csak 1848 példáján lehet-e a magyar dolgozóiban tudatosítani a nálunk együttélő népek összefogásának történelmi szükségességét?

Magyar dolgozókat írunk-azért, mert nincs róla tudomásunk, hogy a március 15-i ünnepségek az ittélő népek — magyarok, szerbek, horvátok, szlovákok stb. — közös megemlékezésévé nőttek volna ki, mint mondjuk a vajdasági brigádok, a bolmáni ütközet, stb. megünneplése. (Függetlenül attól, hogy egyesek a bolmáni ünnepségeket is csak magyar ünnepnek akarták nyilvánítani.)

Ez az egyik kérdés.

A másik pedig a tradíció kérdése. Meggyőződésünk, hogy egy józanul gondolkodó ember sem foglal állást a tradíciók ellen. Csakhogy az emberek nem lehetnek a tradíciók vak eszközei. Nem vehetik magukat alá szolgai módon a tradícióknak, egyszerűen azért, mert a *jelent nem lehet belepréselni* a multt ki-nőtt kereteibe, csak a *multtal* — mégha a szabadságharcos 48-ról van is szó — nem lehet a jelent felfoghatóbbá tenni, de a tömegeket sem lehet kizárólag ezeken keresztül a ma égető problémáinak megoldására mozgósítani.

Legyünk újból konkrétak (és talán napi politikusok). Nekünk ma nincs királykérdésünk és ha 48-ban volt is trónfosztás (amit kétségtelenül el kell ismerni), ha Petőfi az akkori napi politika jelszavát — akasszátok fel a királyokat — forradalmiasan és művésziiesen versbe is öntötte, abban ma mi jugoszláviai dolgozók, és köztük természetesen a jugoszláviai magyarok is nem sok mozgósítót találunk. (Amikor valamilyen ünnepi megemlékezésen ezt a verset szavalni kezdik, valahogy mindig olyan érzés fog el, mint amikor le-szállok az oromi vasútállomáson a vonatról és mindjárt szembeötlik a bakterház falán öles vörös betűkkel felmázolt 1945-ös jelszó: Dole kráľ.) Úgy hiszem, ma már a Habsburgok is, meg a Karagyorgyevicsek is, de a lovasstengerész Horthy is olyan távol állnak tőlünk, hogy az ellenük való konkrét harcra mozgósítani nem követelmény — mégha a szellemi maradványaik elleni küzdelem kérdése időszerű is maradt. (Külön kérdés az, hogy a Kominform és Rákosi ellenforradalmi klikkje ellen mennyire lehet ezen a vonalon tömegaktivitást kiváltani.)

Vagy itt van a népek testvérisége, a nemzeti összefogás, szocialista hazánk szabadsága és függetlensége megvédésének kérdése. Hogy ez mennyire időszerű és állandó programja politikai tevékenységünknek, arról itt felesleges külön írni. De vajjon a márciusi ünnepségek-e azok, amelyeken a népek mindinkább eltérő testvéri összefogását a legjobban ápolhatjuk? Igaz, a kikindai koronakerület parasztjai azt vallották: keveset gondolnak vele, hogy milyen színű zászlót tűznek ki, csak a földet osszák fel. Persze hogy hivatkozhatunk Petőfire is, meg Mileticsre is, de vajjon ez volt-e 48 tipikus általános forradalmi valósága. Nem kellene-e e mellé odasorolni a népek testvérharcának szomorú eseteit és annak okait is, ha nem akarjuk az igazságot véka alá retjenni. Az objektív történelmi valóság nem azt mutatja-e, hogy a magyar szabadságharc „hivatalosan” hadat visel szerbek, horvátok, szlovákok stb. ellen. Igaz, ebből ismét csak okulni lehet. Dehát miért kell az együvértartozás gondolatát éppen az egymás elleni küzdelem történelmi példáin propagálni.

Közvetlen történelmi multunk, népi forradalmunk, Jugoszlávia Kommunista Pártja nemzetiségi politikája sokkal több következetességről tesz tanúságot és ezek szerint több benne a nevelőmozzanat is (nem azért, mert ez jugoszláv volt, az pedig magyar, hanem azért, mert ez túlnőtte a polgári kultúra-autonómia jelszavát, amit a magyar szabadságharc csak közvetlenül Világos előtt ismert el és iktatott programjába az események fenyegető nyomására.)

És nem utolsó sorban itt van jelenlegi konkrét szocialista valóságunk, amely a kulturautonómia programját messze túlnöve a közvetlen termelők politikai és gazdasági szabadságának és egyenlőségének gyümölcseit tárja elénk.

Ha már eddig eljutottunk, jegyezzünk meg még egyet. A közvetlen termelők anyagi egyenlőségén alapuló szabad társulásának gyakorlata ma eleve új politikai problematikát tár fel. A munkásönigazgatás, a helyi önkormányzat feltételei középette nemcsak a nemzeti szabadságért, vagy egyenjogúságért vívott harc kereteiből nőttünk ki (függetlenül attól, hogy annak eszmei maradványai még itt-ott kisebb-nagyobb mértékben élnek — ami ellen feltétlenül küzdeni kell), hanem a népjogok 48-as értelemben vett jelszavai is (hát még a valósága) messze mögöttünk maradt.

Figyelmen kívül hagyni azokat a mennyiségi és minőségi változásokat, amelyek egy hosszú évszázad (de különösen a közelmúlt) eredményei és csak egyszerűen azt állítani: „A mai nemzedéket csak még nagyobb büszkeség, önbizalom, erő és lendület tölti el, ha arra gondolna, hogy harcunk a szocializmusért tulajdonképpen annak a szabadságáért és szebb életért vívott küzdelemnek a folytatása, amelyben haladó elődeink évszázadokon át verítéküket hullatták és életüket áldozták” — mint ahogyan Olajos írja — a fejlődés törvényszerűségeinek egyszerű vulgarizálása, politikailag pedig sokszor visszafelé sül el. Igaz, hogy Olajos ezt az állítását Gyilasz elvtárs egy 1949-ben leírt gondolatából vette, amit már Gyilasz is „Legenda Nyegosról” 11. oldalán más-ként elemez.

Persze, hogy nem akarjuk elvitatni egy nép fiaitól sem (legkevésbé a nagyartól), hogy „nagybecsű értéknek tartsák mindazt, ami népünk történelmében progresszív, igazán hősiessé volt.” De engedje meg Olajos, hogy egy burzsoá demokratikusnak — sőt burzsoá nacionalistának — nevezhető forradalom lenne az, amely eszméivel — és tradicionális erejénél fogva — hivatva lenne egy évszázad múltán a hatalmon levő proletariátus forradalmiasságát táplálni és növelni (mint ahogyan eleve primitívnek és nevetségesnek tartom, hogy Petőfi forradalmi költészete lenne az — mégha mindjárt nem is a „megfésült Petőfiről” van szó — amit nekünk eszményként vagy a marxizmus forrásaként kellene a jugoszláviai magyar vagy más kommunisták elé állítani. Persze ebből nem következik, hogy Petőfit el kell feledni vagy sutbavágni, de még az sem, hogy valaki őt szívéből kitépje — amit eddig senki sem követelt — csupán annyi: odaállítani, ahol a helye van).

Nem azt írja-e Gyilasz elvtárs „Legenda Nyegosról” című könyvében — amire Olajos is hivatkozik: „Mindaddig, amíg a nemzeti harc, vagyis a nemzeti felszabadulás és a nemzeti egyenjogúság az, aminek megvalósításáért tevékenykedni kell... az állami tradíció és a nemzeti romantika mindennek előrehaladását szolgálta, ma viszont — amikor ez a folyamat befejeződött — a fejlődést csak hátráltatja”. (153. oldal.)

Úgyhiszem, itt érkeztünk el az 1848-al kapcsolatban megindult vita leg-főbb elvi kérdéséhez. Mi a mi álláspontunk jugoszláviai magyaroknak: befejeződött-e az a folyamat? Vajjon népi forradalmunk vívmányaként a Jugoszláv Szövetségi Népköztársaságban ma megvalósultak-e a haladó szocialista erők

rélkitűzései? Konkrét valóság-e a jugoszláviai magyarok nemzeti szabadsága és egyenlősége. Ha nem, akkor „a haladó nemzeti romantika” ápolása (amelynek életrehívásáért Olajos sikraszállt) és talán politikai felhasználása is — szükséges.

Csakhogy a kézzelfogható mindennapi konkrét valóság azt bizonyítja (ne soroljak ide most bizonyítékokat, amelyek annyira ismeretesek), hogy nálunk mindez megvalósult. A jugoszláviai magyarok nemzeti szabadságának és egyenjogúságának megvan a szilárd anyagi és politikai alapja. Hát mire fel ringasuk akkor magunkat illúziókban, minek táplálkozunk a nemzeti romantika emlőjén, amikor az ma nem előre, de csak és kizárólag hátrafelé tol bennünket. Ez a hátrafelé pedig nem jelent semmi mást, mint a jugoszláv szocialista egyetemességgel szembehelyezni a magyar egyetemességet, ami ma előbb-utóbb egy akólba terelne bennünket akár a Rákosi-féle kominformizmussal, akár a Horthy vagy Szálasi-féle félfedukapitalista és fasiszta, nyilas, nyugati emigráns reakcióval.

Ennyit erről.

És most még valamit a történelemről és a napi politikáról. Ha 1848 kizárólag csak történelmi kérdés lenne, akkor minden szélesebb vita annak egyes kérdéseiről feleslegessé válna. Elég lenne rábízni a történészek szakcsoportjára, akik azt valószínűleg sikeresen megoldanák. Ez a történészek dolga. De vajjon a politikai életben csupán ennyiről van-e szó?

Hogy félreértés ne essék, előrebocsátom: távoláll tőlem a gondolat, hogy történelemhamisításra gondoljak. Nem, erről szó sincs. A történelmi múlt, a történelmi örökség olyan amilyen, és azt meghamisítani nemcsak szemérmetlennek, erkölcstelennek tartom, de eleve a bürokratikus hegemonia, vagy a túlfűtött nemzetieskedés módszerének tekintem (ami végeredményben mindegy).

Igy a történelemről, amely a múlt tárháza.

Másként áll a helyzet a napi politikával. Az arccal előre néz. Ezek szerint nem más, mint a szocialista fejlődés törvényszerűségeinek és követelményeinek a mindennapi részletezése, hogy úgymondjam konkretizálása. Ennek a módszereit mi alkotjuk, taktikáját mi szabjuk meg. Milyen értékes ez a napi politika nekünk, hiszen magába foglalja mindazt, ami dolgozó népünk előtt nemes. Röviden: ez a szocializmust verejtékünkkel építők léte. Ezért nem lehet csak a történészek ügye 1848 megünneplésének kérdése. Ha a napi politika (nem jelszavai, de szükségszerű követelményei) szempontjából a történelmi múlt egyes pontjai inkább vissza mint előre visznek, célszerű-e a körül nagy port felverni, vagy pedig a hangsúlyt, az ünneplés hangsúlyát áttenni valami másra, ami szintén gyorsan gyökeret ver vagy már vert is — de nem hátra, hanem előbbre vinne bennünket.

Az elmondottakból, illetve a papírravetettekől úgyhiszem ez következik:

1848 történelmi mivoltát senki sem akarja kétségbevonni. Azt azonban nem engedhetjük meg, hogy bármilyen célzattal is (főleg nem Révai-izúen) annak jellegét elfordítsák, egyes eseményeit elhallgassák.

Ez az egyik.

A másik pedig: Mit ünnepeljünk, mikor és hogyan? 1848 megünneplésének az erőszakolása — aminek mellesleg megjegyezve dolgozó tömegeink körében itt Vajdaságban semilyen mélyebb gyökere nincs (hacsak a kossuthnótás idealizálást nem vesszük) — a népek testvéri összefogása helyett inkább nemzeti, tehát káros és nagyon el kellene gondolkozni azon, hogy érdemes-e érte sikraszállni.